

Forfatter: Fibiger, Mathilde

Titel: Clara Raphael

Citation: Fibiger, Mathilde: "Clara Raphael", i Fibiger, Mathilde: *Clara Raphael*, udg. af Lise Busk-Jensen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1994, s. 255.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-fibiger01-shoot-idm140403938753968/facsimile.pdf> (tilgået 27. juli 2024)

Anvendt udgave: Clara Raphael

Ophavsret: Udgiver har den fulde ophavsret.

Dog kan værket gengives i det omfang som det følger af ophavsretsretlige undtagelser om citat, kopiering til privat brug mv. Desuden kan der ske kopiering til undervisningsbrug mv. i det omfang som det følger af aftaler indgået med Copydan og tilsvarende institutioner.

Nogle af værkerne i Arkiv for Dansk Litteratur er dog helt fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit.

Du kan finde hvilke værker fra Arkiv for Dansk Litteratur som er frie i [denne liste](#). Har du spørgsmål til benyttelsen af et værk, kan du kontakte udgiver: [Det Danske Sprog- og Litteraturselskab](#)

Til søsteren Anna (f. 1826) skriver hun således i februar 1850: »Har du nogen Sinde været saa gennemtrængt af Foraaret som i Aar? Jeg aldrig. Det forekommer mig, som om et lignende Foraar var i min Sjæl. Jeg føler, hvad det er at leve, at kæmpe og at sejre (...) savner du aldrig Frihed?»; i romanen formuleres passagen således: »Jeg føler Spiren til uendelig Rigdom i mig selv, veed, at Foraa-ret om et par Maaneder kommer (...) saa kommer ogsaa Guds vidunderlige Kraft, og bringer hvert Frø i min Sjæl til at spire». Den 23. marts samme år skriver hun til Anna: »derfor, endelig, øve sig mine egne Tanker som smaa Fugle, der gerne vilde følge deres Brødre til den lyse Verden, der er over det materielle Liv, en sæt-ning som et halvt år senere bliver til den centrale formulering i ro-manen; »Derfor hige mine Tanker, som smaa Fugle, der skulle prøve Vingen, efter at følge deres Brødres dristige Flugt imod Lyset og Livet« (brevcitaterne fra Marg. Fibiger 1891, s. 44 og 38; *Clara Ra-phael*-citaterne s. 42 og 27).

Frihed og selvudfoldelse er nøglebegreber såvel i Fibigers private breve som i debutromanen. Den frihed, hun så brændende ønskede sig, fandt hun næsten mirakuløst i skriveprocessen. Hendes breve emmer af eufori over tilsyneladende at kunne skrive sig ud i frihe-den, ud af sin bornerte hverdag og ud over den kønrolle, hun ef-terhånden gav skylden for alt ondt.

3. To søstre og deres døde bror

Mathilde havde både tiden og sin gode formuleringsevne med sig, men forholdet til storesøsteren Ilia og broderen Adolf er et tredje vigtigt moment i forståelsen af, hvordan en så ung pige på få må-neder kunne skrive en bog med en så stor gennemslagskraft.

Clara Raphael består af 12 breve skrevet for de 11's vedkommen-de af Clara til veninden Mathilde. Som nævnt går mange af Fibi-gers formuleringer fra de private breve direkte igen i Claras fikrive breve til den fiktive Mathilde. Det er derfor nærliggende at tro, at Clara er et dæknavn for forfatterinden selv. Sådan blev bogen også læst i samtiden, hvor Mathilde Fibiger ofte slet og ret kaldtes Clara

Raphael. Også Heiberg identificerede Clara med Mathilde i den brevveksling med Fibiger, der gik forud for udgivelsen, men forholdet er ikke så enkelt.

Ilia hævdede tidligt, at Mathilde slet ikke var som Clara. I et brev til Heiberg af 2. februar 1851 om hans forhold til søsteren skriver hun: »Jeg har altid været bange, at nogen skulde skatte mig for høit, thi tidlig eller sildigt maatte de dog komme efter det, og hvordan skulde jeg da erstatte dem deres Tab? Den samme Følelse havde jeg nu paa Mathildes Vegne, thi skjønt hun har store Evner og fortræffelige Egenskaber, følte jeg nok, at hun netop ikke var saaledes som De troede: hun er ikke Clara« (M. Borup (udg.): *Breve og Aktstykker vedrørende Johan Ludvig Heiberg* 1949, III, s. 294). Om Heibergs bemærkning i forordet til *Clara Raphael*, at Clara er »som en Passionsblomst, der er plantet i en Kaalhave«, skriver Mathilde selv langt senere, at den »fortrinsvis kunne passe paa Ilia« (Marg. Fibiger 1891, s. 215).

Hele familien og Mathilde med beundrede Ilia, der alene ved sin alder var så meget forud for lillesøsteren. Det forord, Mathilde skrev til Ilias efterladte *Digtninger*, er ukritisk tilbedende og aldeles selvudlættende. Hun slører således det urimelige i Ilias 15 år lange udsigtsløse forelskelse i Marstrand ved at antyde, at hans død i krigens forhindrede forbindelsen. Ilia var selv overbevist om sin hovedrolle i flokken af søstre. Som det fremgår af den citerede passage fra brevet til Heiberg var hun betydeligt patroniserende over for Mathilde. Samtidig havde hun ikke meget til overs for Mathildes emancipationsideer; hun følte sig langt fra loyalitetsforpligtet over for det, man synes kunne have været et fælles kvindeprojekt. Ved udgivelsen af Mathildes andet indlæg i *Clara Raphael*-fejden, *Et Besøg* (1851), skrev hun: »Mathilde bekymrer mig; hendes sidste Bog har mishaget mig inderligt« (Marg. Fibiger 1891, s. 110). Året efter henvendte hun sig pr. brev til Marie Grundtvig, på hvis ejendom Mathilde den sommer opholdt sig, for at bede hende med håndens eller autoritetens magt at forhindre Mathilde i at tale offentlig.

Mathildes beundring for Ilia og hendes egen stilling i familien som den lille gør det nærliggende at forbinde hendes dristighed som skribent med, at hun så at sige skrev 'under dække' af søsteren. I så fald er den selvsikre og oprørske Clara ikke et selvportræt, men

et billede af den beundrede storesøster; ikke nederlagets Ila, men den Ila hun i Mathildes øjne burde og kunne have været, hvis ikke forholdene havde lagt hindringer i vejen, og den Ila som Mathilde selv ønskede at ligne, den unge Ila for kærligheden til Marstrand havde vist sig at være fatal og før familiens fallit. Den ældre, resignerede og livskloge Ila, som Mathilde så søsteren, når hun ikke var alt for mennesk eller depressiv, er repræsenteret i bogens mest idealiserede kvindefigur, fik. Carlsen, som Mathilde endda fandt var et svagt billede af søsteren. Til Anna skriver hun i november 1850: »ligner hun [Frøken Carlsen] Nogen, saa er det da Ila, men (...) blidere, mindre udmærket begavet og mindre vittig end Ila» (Marg. Fibiger 1891, s. 56).

Over- og underordningsforholdet mellem de to søstre, som baserede sig på alderens forrang og de øvrige familiemedlemmers præferencer, svarede imidlertid, netop hvad deres litterære produktion angår, ikke til virkeligheden. Ila har skrevet interessante tekster, især eventyrene, romanen *Magdalene* (1862) og lystspillet *Mød-sætninger* (1862), men Mathilde er en betydeligere forfatter. Alligevel fik Ila mere støtte fra Mathilde til sit forfatterskab end omvendt. Således henvendte Mathilde sig i 1859 diskret til H.C. Andersen, som hun kendte, for at bede ham hjælpe Ilias bøger på vej: »det ligger mig ganske anderledes paa Hjerte, end nogensinde noget af mit Eget har gjort, fordi jeg sætter hendes Begavelse høit over min egen» (Bille og Bøgh: *Breve til Hans Christian Andersen* 1877, s. 131). Andersen skaffede herefter en af Ilias fortællinger, »Frøkongens Brud«, optagelse i samtidens mest ansete magasin, *Illustreret Tidende*, formentlig alene for Mathildes skyld, for han så ikke med blide øjne på Ilias forfatterskab. Af Ilias takkebrev fremgår det, at hun ikke kendte eller ikke anerkendte søsterens hjælp.

Men hvis Ila ikke var en stor forfatter, så var hun ubetvivleligt en storslået karakter. Hun påtog sig i koleraåret 1853 frivillig sygepleje på Almindeligt Hospital, og de sidste syv år af sit liv tilbragte hun i en af lægeforeningens boliger som plejemor for seks børn, som af deres mødre var overgivet til fødselsstiftelsen. Dette var i samtidens øjne også kvindeemancipation, men i en mere praktisk retning end Mathildes. Mathilde forsøgte på en måde at skabe en filosofisk ramme omkring Ilias personlighed, den personlighed der

var den ideale kerne i Mathildes egen identitet. Iliia var på sin side orienteret imod sine heroiske, afdøde mænd, faderen, storebroderen og Marstrand. Da hun endelig fik et udøbt barn i pleje, gav hun den lille pige deres navne i femininum, Oswalde Adolfe. Det var som ældre hendes sorg, at broderen aldrig ville få hendes bøger at se. Hvor Mathilde skrev for at hædre og retfærdiggøre Iliia, skrev Iliia for at hædre og mindes sine elskede afdøde mænd.

Storesøsteren havde okkuperet Mathildes identitet, og det var måske årsagen til, at hun efter Iliias død sammenlignede sig selv med Kaspar Hauser, hvis skæbne Heiberg havde beskrevet i *Kjøbenhavns flyvende Post* (1828 nr. 65-66). Ligesom den gennem hele barndommen indespærrede dreng havde Mathilde først sent flert førstehånds kontakt med verden – ufiltreret af søsterens stærke personlighed.

4. Fibiger og Heiberg

Major Fibigers finanser var ikke til at beholde de ugifte døtre i hjemmet. Efter konfirmationen og et par års ekstra undervisning fandt man plads til dem som guvernanter i forskellige provinsfamilier. Stillingen som guvernante, dvs. huslærerinde for småbørn, for pigernes vedkommende indtil konfirmationen, var dengang ugifte middelklassekvinders eneste acceptable erhverv. Da Mathilde Fibiger i oktober 1849 var klar til at bestride sin første guvernanteplads, var Iliia netop vendt hjem efter halvandet år hos en præstefamilie på Mors, og Anna, som Mathilde skrev flittigt til, var ude som lærerinde.

Til Mathilde havde man fundet en skovriderfamilie på Lolland, nærmere bestemt Maltrupgård i nærheden af Saksøbing, og tæt ved Berritsgård, som siden 1832 var forpagtet af en anden farbroder, Christian Fibiger, der var behjælpelig med at arrangere ansættelsen. Efter knapt et år med flittig brevskrivning til søstre og venner begyndte hun i slutningen af august 1850 at ordne sine ideer inden for en brevromans fiktive ramme; i slutningen af oktober sendte hun manuskriptet til Heiberg og anmodede ham om at stå for udgivelsen.